

Nationell norm för utbildning och examination av naturguider

Naturguidning kräver kunskap om deltagarna och om hur man kommunicerar med och tar hand om dem. Lika viktigt är kunskap om platsen där man guidar och det tema man valt. Dessutom ska guiden ha tillräcklig kunskap för att kunna bedriva guideverksamheten på ett hållbart sätt – enligt Allemansrättens spelregler, enligt föreskrifter i skyddad natur och med kunskap om hur arrangemangets miljöpåverkan minimeras.

Centrum för naturvägledning¹ (CNV) har tillsammans med en nationell arbetsgrupp av utbildare inom naturvägledning tagit fram en utbildningsnorm. Den ska fungera som ett verktyg för att garantera naturguidning med hög kvalitet i svensk natur. Utbildarna i arbetsgruppen kommer från Linköpings universitet, Luleå tekniska högskola, Naturskyddsföreningen, Sjöviks folkhögskola och Studieförbundet. CNV har sedan 2009 i samarbete med olika aktörer undersökt förutsättningarna och formerna för ett nationellt kvalitetssäkringssystem. Underlagsmaterial till arbetet har bland annat varit Fjälledarnormen och det förslag som 2007 togs fram av Interreg IIIb-projektet Northern Environment for Sustainable Tourism (NEST) om en nationell certifiering av naturguider. Arbetsgruppen för normen påbörjade sitt arbete vid ett seminarium för utbildare inom naturvägledning i december 2011. De första utbildarna kommer att ansluta sig till normen 2013.

Vem är naturguide?

Med naturguide menar vi personer som guidar om och i naturen och kulturlandskapet. Dessa personer kan även ha titlar som kulturmiljöpedagog, naturvägledare eller utomhuspedagog, beroende på inriktning. Guidning i farliga miljöer omfattas inte av normen – se punkt 3 nedan. En naturguide möter oftast en publik som själva sökt sig till aktiviteten på sin fritid.

Naturguidning är ett sätt att utöva naturvägledning. Naturvägledning handlar, enligt en definition av Nordiska ministerrådet från 1990, om att förmedla kunskap om och väcka känsla för naturen och kulturlandskapet. Naturvägledning har översatts med *heritage interpretation* på engelska. Enligt ett modernare sätt att se på naturvägledning ska naturvägledaren bidra till att deltagaren utvecklar sin egen relation till naturen och kulturlandskapet. Naturvägledningens mål kännetecknas av en kombination av lärande och positiva upplevelser hos deltagaren samt stimulans av deltagarens tänkande.

---

¹ CNV är en del av Sveriges lantbruksuniversitet och verksamheten finansieras till största delen av Naturvårdsverket. Läs mer om CNV på www.slu.se/cnv

Naturvägledning har ett budskap och syftar alltid till att i viss mån påverka deltagarens attityder och/eller beteenden. Naturvägledning är mer kommunikation än information. Med *natur* menar vi både natur- och kulturelement i landskapet.

Övergripande om normen

Flera utbildare i Sverige bedriver sin undervisning i huvudsak enligt ovanstående breda definition av naturguide. Syftet med normen är att säkra kvalitet bland utbildningar och genom det underlätta både för den som vill utbilda sig till naturguide, de som vill anlita naturguider och de som utbildar naturguider. Dessutom underlättas utbildarnas arbete av den samordning som normarbetet ger och genom att innehållet i deras utbildningar förtydligas.

Utbildning enligt normen omfattar 10 moment som innefattar både guidekompetens (kommunikation, logistik, säkerhet och ledarskap) samt ämneskompetens om naturen och kulturlandskapet. Utbildningen bör omfatta minst 39 dagar, inklusive både teoretiska och praktiska delar. Därutöver tillkommer tid för guidepraktik.

Många erfarna naturguider har redan den erfarenhet och kompetens som krävs enligt normen. De kan om de så önskar vända sig till en av de anslutna utbildarna och få sin kompetens bedömd och validerad genom att visa att de behärskar alla moment. Se punkt 8 nedan om *Utbildningsvägar*.

Bakgrund:

1. Mål

Övergripande mål med normen

- att etablera en gemensam syn på kvalitet inom naturguidning
- att alla utbildningsanordnare använder normen i sina naturguideutbildningar
- att normen är erkänd och efterfrågad i landet
- att de som ideellt eller kommersiellt arrangerar aktiviteter för deltagare efterfrågar naturguider som är utbildade enligt normen.

Värde för utbildare

- att studenter söker sig till utbildningar som är anslutna till normen
- att löpande samarbete och samordning sker mellan utbildare genom arbetet med normen.

Värde för naturguiden

Genom att utbilda sig enligt normen får naturguiden kunskaper för att professionellt, kunnigt och säkert guida människor i den svenska naturen. Examination från utbildning enligt normen är en merit som säkrar en god grundkvalitet för framtida arbetsgivare.

Värde för branschen

Ambitionen är att normen ska leda till att den svenska naturguidebranschen i än högre grad kan erbjuda professionell naturguidning. Genom att utbilda kompetenta naturguider kommer kvaliteten för deltagaren att öka och därmed också efterfrågan och lönsamhet. En samsyn om vad en naturguide har för kompetens bidrar också till att skapa en yrkesidentitet för naturguider. Genom tydlig kommunikation om normen och vad den betyder kan efterfrågan på utbildade guider öka.

2. Omfattning

Denna norm riktar sig inte mot något särskilt tematiskt område inom naturguidning utan behandlar endast det som kan ses som gemensamt för kompetenta guider i svensk natur. De flesta utbildningar har ett innehåll och inriktningar som på ett eller annat sätt går utöver vad som ingår i normen.

3. Begränsningar

Normen förutsätter följande:

- att utbildning riktas mot guideverksamhet i svensk natur
- att guidning inte sker i farliga miljöer. Exempel på farlig miljö är glaciär eller i annan högfjällsterräng där särskild fallrisk föreligger. Utbildning till bergsguide kan vara lämpligt i sådana situationer.

Efter utbildningen bör guiden ha tillräckliga kunskaper för att kunna avgöra vad som kan anses som farlig terräng.

4. Innehåll

De totalt 10 utbildnings- och examinationsmomenten i normen bör omfatta minst 39 dagar. Momenten utgår från en eller flera målformuleringar. Exempel på innehåll ges, vilket inte ska uppfattas som heltäckande. En förteckning över ”möjlig litteratur som kunskapsgrund” anges dessutom under respektive moment i normen.

Tabell 1: Normens moment

		Rekommenderade minst antal dagar
1	Kommunikationsförmåga	5
2	Logistik - organisatorisk och planeringsförmåga	5
3	Säkerhet och räddningstjänst	3
4	Ledarskap, värdskap och service	5
5	Ekologi och organismkunskap	5
6	Naturgeografi och geologi	3
7	Väder, klimat och vatten	3
8	Miljökunskap och naturskydd	3
9	Naturen för avkoppling och hälsa och upplevelser	2
10	Kulturgeografi och kulturlandskapet	5
	Totalt	39

5. Guidepraktik

Guiden ska under utbildningen ges tillfälle att under handledning praktisera och befästa sina kunskaper genom praktik. Praktiken bör omfatta minst 80 timmar fördelat på minst fem tillfällen under utbildningen. Dessa 80 timmar tillkommer utöver de 39 dagarna för momenten. Guidens praktikplan ska godkännas av läraren innan praktiken. Praktiken ska genomföras hos organiserad guideverksamhet eller genom utbildningen under handledares ansvar. Praktiken ska ske med externa deltagare och ska loggbokföras med reflektioner. Loggboken ska signeras av handledare.

6. Utbildning och examination

Normens tio olika utbildnings- och examinationsmoment organiseras och genomförs av lokala utbildningsanordnare med hjälp av kvalificerade utbildare/lärare. En formell examination, det vill säga en bedömning av om studenten har tagit till sig utbildningen inom de olika momenten, är mycket viktigt för att garantera kunskapsnivån på utbildningarna som är anslutna till normen. Studenten måste därför ges tillfälle att redovisa sina kunskaper under så realistiska former som möjligt. Den lokala utbildningsanordnaren ansvarar för sina egna studenters examination och godkännande. Samverkan med normens huvudman ska ske fortlöpande, genom rapportering av examinerade studenter och det som står under punkt 10 nedan.

7. Utbildningsbevis

Utbildningsbevis ges i form av diplom, för att visa att naturguiden har genomfört en utbildning enligt normen. En person som genomgått utbildning enligt normen är alltså diplomerad men inte certifierad. För att erhålla utbildningsbevis för hela normen som naturguide krävs att personen:

- med godkänt resultat genomfört utbildningens och examinationens alla moment
- med godkänt resultat genomfört *guidepraktik* (se ovan).

Om en person vill ha ett utbildningsbevis för enskilda moment, då personen inte har genomgått hela normen, kan anpassat diplom ges för det.

8. Utbildningsvägar

Utbildning och examination till naturguide kan ske på olika sätt:

- Guiden genomför en *sammanhängande utbildning* via en särskild organisation och/eller en viss utbildningsinstans
- Guiden genomför efter behov olika *fristående delkurser*. Utbildningsanordnare bör ha "en dörr öppen" för att enskilda personer ska kunna delta i vissa utvalda moment genom exempelvis fristående kurser
- Då vissa guider redan kan ha likvärdig kunskap av ett eller flera moment i normen tillämpas *ekvivalering* (tillgodoräknande). Detta administreras och godkänns av respektive utbildningsanordnare. Kostnaderna för ekvivaleringen bör täckas av en avgift till utbildaren, men ekvivaleringen bör inte utvecklas till en kommersiell företeelse.

9. Organisation

CNV är initialt huvudman för normen². Allt arbete med normen som huvudmannen utför sker i samråd med representanter från utbildarna och en referensgrupp där representanter för berörda aktörer, som myndigheter, forskare och branschråd, ingår. Utbildarna har en stor bredd och kommer från universitet, folkhögskolor, studieförbund och andra organisationer.

10. Kvalitetssäkring och kontrollfunktion

För att normen ska vinna förtroende och legitimitet är det viktigt att alla delar i processen hanteras korrekt. Därför tillämpas följande kvalitetssäkringssystem:

1. Utbildare ansöker till huvudmannen om att få använda normen.
2. Utbildarna följer de "spelregler" som huvudmannen anger.
3. Besök och erfarenhetsutbyte mellan olika utbildningsanordnare genomförs i syfte att uppnå en likvärdig utbildningsnivå över landet.
4. Huvudmannen sammankallar regelbundet utbildare för diskussion om och utveckling av normen.

---

² Utbildarna förväntas ta över den rollen när normen är etablerad.

Utbildnings- och examinationsmoment:

Guidekompetens

"Uppgiften är inte att direkt förmedla kunskap, utan snarare väcka en känsla och nyfikenhet för naturen. Kunskap om naturen bör bygga på en upplevelse." Friedrich Fröbel (1782-1852)

Redan 1700-tals filosofen Fröbel fångade som pedagog kärnan i guidning/naturvägledning. För att uppnå detta krävs både ämnesspecifika kunskaper och förmågan att skapa förutsättningar för deltagaren att få en minnesvärd upplevelse i naturen. Att kunna göra en bra historia och krydda den med intresseväckande kunskap och inte bara informera och lägga fram fakta. Guiden bör ha en förmåga att visa på detaljer eller företeelser som deltagarna kanske inte annars uppfattar.

Att se och tillägna sig kunskap om deltagarna, deras behov och förväntningar är en förutsättning för en framgångsrik guidning. Val av plats och tema är betydelsefullt för att sätta in budskapet i ett sammanhang samt för att tillsammans med deltagarna bygga kunskap och upplevelser som deltagarna kommer ihåg och stimulerar deras tänkande.

Guidens roll kan variera mellan olika situationer. En roll som guiden kan ha är att få deltagarna att tänka efter och reflektera. Målet med det kan vara att få deltagarna delaktiga i bevarande av natur och kulturmiljö eller att agera i miljöfrågor.

Många guideegenskaper är personlighetskaraktärer medan andra är professionella verktyg för att kunna leverera kvalitativa upplevelser till deltagarna. Både personliga egenskaper och professionella verktyg är viktiga vid iscensättande av kvalitativa upplevelser till deltagarna och kan utvecklas via utbildning och praktisk erfarenhet. Båda bör därför ingå i guidekompetensen. Guiden ska kunna kommunicera och levandegöra komplexa system så de blir begripliga och leda till ett lärande hos deltagarna. Utbildningen innehåller därför både praktik och teori.

Många kunskaper ingår i guidekompetens, men normen begränsas till fyra kompetensområden som är centrala för den professionelle guiden.

1. Kommunikationsförmåga
2. Logistik, organisation och planeringsförmåga
3. Säkerhet och räddningstjänst
4. Ledarskap, värdskap och service

1. Kommunikationsförmåga

Rekommenderade minst antal dagar: 5

Kunskapsmål

- kunna kommunicera det budskap, den känsla och den information guidningen syftar till. Temat och budskapet i guidningen bör vara tydligt både för deltagaren och för guiden själv. Guiden ska sträva efter att inspirera mer än att informera och bör söka vägar att utmana deltagarens tankar så att hon/han ser saker ur nya perspektiv och utvecklar sin egen kunskap
- kunna involvera deltagaren, gärna så att det skapas utrymme för att dela erfarenheter. Det är därför betydelsefullt att guiden har förmåga att relatera till deltagarens vardag och erfarenheter. Guidens fokus ska vara varje deltagares personliga upplevelse. Guiden ska också kunna bidra till att deltagaren vill vara delaktig i bevarande av natur och kulturmiljö eller att agera i miljöfrågor
- kunna kommunicera genom att aktivt och målmedvetet använda språk, retorik, kroppsspråk, klädsel, placering och interaktion med deltagaren
- kunna organisera det man vill kommunicera så att det blir begripligt och gör det lätt för deltagaren att ta till sig budskapet. Använda olika kommunikationsmetoder, hämtade från till exempel utomhuspedagogik, storytelling och sceniska framträdanden för att göra guidningen personlig, intresseväckande och underhållande. Förmåga att utgå från platsen och att få deltagarna att använda olika sinnen är värdefulla redskap som guiden ska behärska.

Utbildningsinnehåll

Utbildningen ska innehålla moment om hur man som guide skapar positiva upplevelser genom att visa intresse och empati för deltagarna och skapa en genuin kommunikation. Studenten ska genom utbildningen kunna beskriva och omsätta begreppen naturvägledning och utomhuspedagogik i handling. Utbildningen ska lära studenten att utnyttja olika kommunikationsmetoder och anpassa dem efter deltagarens förutsättningar och behov. Att känna till och kunna visa på retorikens och språkets betydelse för upplevelsen ingår också i detta moment. Studenten ska även utveckla sin kunskap om hur man aktivt kan använda kroppsspråk, placering och klädsel för interaktion med deltagaren. Under utbildningen ska studenten lära sig tala så att hon/han gör sig hörd och vid behov kunna använda mikrofon.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Alm, U. 2006. Guiden för naturguiden. Studieförbundet
- Bertilsson, C. & Larsson, P. red. 2006. Nyfiken grön – handbok för naturguider. Naturskyddsföreningen, Studieförbundet, Sveriges ornitologiska förening
- Hallgren, L. & Ljung, M. 2005. Miljökommunikation. Studentlitteratur.

- Pond, K.L. 1993. The Professional Guide. John Wiley & Sons Inc.
- Ward, C.W. & Wilkinson, A.E. 2006. Conducting Meaningful Interpretation - A Field Guide for Success. Fulcurum Publ.

2. Logistik, organisation och planeringsförmåga

Rekommenderade minst antal dagar: 5

Kunskapsmål

- kunna planera och leda verksamhet i svenska naturmiljöer
- kunna förbereda, genomföra och utvärdera ett guidningsprogram och under guidningen också kunna improvisera och hantera oförutsedda situationer
- känna till de lagar och förordningar som styr guideverksamheten.

Utbildningsinnehåll

Utbildningen ska innehålla moment om lagar och förordningar, med särskild tonvikt på Allemansrätten. Studenten ska under utbildningen utveckla nödvändig kunskap om utrustning och tekniska hjälpmedel. Utbildningen ska innehålla moment om hur man planerar olika teman för guidning och organiserar sin aktivitet samt hur man planerar utifrån allmän och lokal miljöhänsyn. Här ingår även moment i matplanering, mathantering och olika individers och grupperns särskilda behov i relation till mat.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Brügge, B., Glantz, M. & Sandell, K. 2011. Friluftslivets pedagogik. Liber
- Pond, K.L. 1993. The Professional Guide. John Wiley & Sons Inc.
- Ward, C.W. & Wilkinson, A.E. 2006. Conducting Meaningful Interpretation - A Field Guide for Success. Fulcurum Publ.

3. Säkerhet och räddningstjänst

Rekommenderade minst antal dagar: 3 dagar + HLR & ABC.

Kunskapsmål

- kunna göra korrekta bedömningar av risker för olika aktiviteter och vägval
- kunna göra skade- och tillståndsbedömningar samt vidta korrekta åtgärder vid olycksfall
- känna till de ansvarsfrågor som gäller vid första hjälpen
- kunna leda förflyttning effektivt och under säkra former mot ett mål i okänd terräng
- kunna bruka vanligt förekommande sambandsmedel

- veta hur man snabbast kan kalla på hjälp av räddningstjänst om så skulle behövas
- veta hur man leder och organiserar arbetet vid olycksfall
- känna till vad som krävs för att kunna samarbeta i olika former av räddningsinsatser.

Utbildningsinnehåll

Utbildningen ska leda till att studenten kan hantera säkerhet och risker samt agera rätt vid en olycka. När studenten har genomfört utbildningen ska hon/han ha ABC och HLR-utbildning (eller motsvarande), som inte är äldre än 3 år. Genom utbildningen ska studenten lära sig att kunna uppträda lugnande och förtroendeingivande i samband med olycka eller olyckstillbud. Studenten ska lära sig att hantera lämplig orienteringsutrustning (karta, kompass och GPS) samt att kunna bedöma vädersituationen ur ett säkerhetsperspektiv. Utbildningen ska även omfatta relevanta delar av Produktsäkerhetslagen, så att guiden lär sig arbeta med ett anpassat systematiskt säkerhetsarbete för guidningar enligt Konsumentverkets rekommendationer, till exempel genom att kunna göra en riskanalys eller annan kvalificerad bedömning.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Fält, L. 2007 Friluftsboken. Wahlström & Widstrand,
- Malmsten, C.L. & Blomkvist, R. 2000. Du kan rädda liv - en handbok om första hjälpen. Nordiska räddningsförlaget
- Schimelpfenig, T. 2006. NOLS Wilderness Medicine.

4. Ledarkompetens, värdskap och service

Rekommenderade minst antal dagar: 5

Kunskapsmål

- kunna tillämpa ett situationsanpassat ledarskap
- kunna bedöma gruppens möjlighet att klara av aktiviteten utifrån rådande förhållanden
- visa på förmåga att ge deltagaren en positiv upplevelse genom aktiviteten och ett gott värdskap
- kunna genomföra ett arrangemang på ett sätt som inte stör andra människor eller natur.

Utbildningsinnehåll

Utbildningen ska leda till att studenten blir medveten om olika ledarstilar och grundläggande gruppdynamiska modeller. Studenten ska kunna anpassa sitt ledarskap utifrån gruppens struktur och sammansättning samt kunna ta hänsyn och anpassa turen utifrån gruppens/individernas förutsättningar. Utbildningen ska innehålla moment om att lyssna på deltagarnas eventuella förväntningar och önskemål och om möjligt ge plats

för dessa under turen. Att lära sig känna till några strategier för att hantera en problematisk deltagare ska ingå i utbildningen. Studenten ska kunna genomföra en tur med god kvalitet oavsett yttre omständigheter.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Alm, U. 2006. Guiden för naturguiden. Studieförbundet
- Bertilsson, C. & Larsson, P. red. 2006. Nyfiken grön – handbok för naturguider. Naturskyddsföreningen, Studieförbundet, Sveriges ornitologiska förening
- Gunnarsson, J. & Blohm, O. 2002. Det goda Värdskapet - Konsten att få människor att känna sig välkomna. Dialogos Förlag
- Gunnarsson, J. & Blohm, O. 2004. Den tjänande ledaren. Konsten att skapa välkomnande företag och platser. Dialogos Förlag
- Hanefors, M. & Mossberg, L. 1995. Färdledaren. Liber
- Isberg, R. 1995. Färd: möte – människa – natur. Sjöviks folkhögskola
- Pond, K.L. 1993. The Professional Guide. John Wiley & Sons Inc.
- Ward, C.W. & Wilkinson, A.E. 2006. Conducting Meaningful Interpretation - A Field Guide for Success. Fulcurum Publ.

Natur- och kulturkompetens

En guidning, vare sig guiden fokuserar på natur, kultur eller upplevelser av annat slag ska ske i relation till den natur som man befinner sig i. Guiden ska kunna kommunicera de natur- och kulturyttringar som påträffas. Hans eller hennes kunskapsnivå om platsen bör vara högre än gemene mans.

För en naturguide är grundläggande naturkunskap och god kunskap om hur man tar reda på generell och specifik fakta en självklar grund. Det är viktigt att ha en god grundförståelse för hur ekosystemen fungerar och hur människan under lång tid påverkat naturen och gör det idag. Därför är det också angeläget att ha kunskap om kulturlandskapet. Här gäller både hur platsen förändrats på grund av jord- och skogsbruk, boende och miljöpåverkan som kemikalier och klimatförändringar. I guidens kunskap om naturen och kulturlandskapet ingår också att förstå hur det ser ut i Sverige i jämförelse med andra länder. Viktigt är också att ha kunskap om att vi är en del av naturen och att vi på många sätt påverkar livets förutsättningar på grund av vad vi gör, på gott och ont - att vi är beroende av att ekosystemen fungerar.

Vi påverkas av naturen och forskning visar på att det är positivt för vår hälsa och vi blir lugna av att vistas i naturmiljöer – under förutsättning att vi känner oss trygga och säkra. En naturguide ska ha kunskap om hur naturen påverkar människan, hur vi genom naturen kan må bra, få avkoppling och rehabilitering.

I normen fokuseras på sex centrala kompetensområden:

5. Ekologi och organismkunskap
6. Naturgeografi och geologi
7. Väder, klimat och vatten
8. Miljökunskap och naturskydd
9. Naturen för avkoppling, hälsa och upplevelser
10. Kulturgeografi och kulturlandskapet

5. Ekologi och organismkunskap

Rekommenderade minst antal dagar: 5

Kunskapsmål

- kunna identifiera och kommunicera de vanligaste naturtyperna i Sverige samt deras karakteristiska organismer och naturfenomen
- kunna presentera och kommunicera Sveriges natur.

Utbildningsinnehåll

På utbildningen ska studenten utveckla sin kunskap om Sveriges natur. Utbildningen ska innehålla moment om ekologi och om de naturmiljöer som förekommer i svensk natur samt om de arter som finns där.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Bernes, C. 2011. Biologisk mångfald i Sverige. Naturvårdsverket.
- Björndahl, G, Birgitta Landgren, B. & Thyberg, M. 2011. Spira Biologi 1. Liber
- Brügge, B., Glantz, M. & Sandell, K. 2002. Friluftslivets pedagogik. Liber
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2010. Den nya nordiska floran. Bonnier fakta
- Mossberg, B., Nilsson, S., Persson, O. 1999. Svampar i naturen, kulturen, köket. W & W
- SGU. 1998. Sveriges nationalatlas: Växter och Djur, Skogen, Hav och Kust, Berg och Jord
- Skoog, P. 2005. Kompendium i miljöskydd. Del 1 Ekologi 7. uppl. Industriell ekologi, Kungliga Tekniska högskolan

6. Naturgeografi och geologi

Rekommenderade minst antal dagar: 3

Kunskapsmål

- kunna identifiera och kommunicera grundläggande geologiska processer som karakteriserar olika miljöer och hur processerna bildar olika landskapsformer
- kunna identifiera och kommunicera de i Sverige vanligast förekommande berg- och jordarterna
- kunna förklara geologins betydelse för markens bördighet och människans nyttjande av geologiska resurser.

Utbildningsinnehåll

Utbildningen ska innehålla moment om geologi och landskapsformer som karaktäriserar olika svenska naturtyper. Studenten ska även utveckla sin kunskap om berg- och jordarter i Sverige samt om markens bördighet och om hur vi använder geologiska resurser.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Fredén C. & Wastenson, L. 2009. Sveriges nationalatlas. Berg och jord 3. utg. Sveriges nationalatlas (SNA)
- Hjort, I. 2002. Ekologi – för miljöns skull. Liber
- SGU. 1998. Sveriges nationalatlas: Berg och Jord, Sveriges geografi, Miljön
- Königsson, L-K. m fl. 1988. Jord, berg, luft, vatten. Utbildningsradion
- Perhans, K-E. 2002. Istidens landskap - jordarter och terrängformer. Geo läromedel
- Perhans, K-E. 2004. Exogena processer och landformer. Geo läromedel
- Östman, P. 2011. Geografi 1 & 2, Liber

7. Väder, klimat och vatten

Rekommenderade minst antal dagar: 3

Kunskapsmål

- kunna identifiera och kommunicera de vanligaste vädersituationerna i Sverige samt hur klimatet varierar i olika tidsperspektiv
- kunna kommunicera vattnets förekomst och kretslopp i naturen
- kunna kommunicera klimatets och hydrologins betydelse för natur och människor
- kunna kommunicera vad som sker med svensk natur vid kommande klimatförändringar

Utbildningsinnehåll

Utbildningen ska innehålla moment om meteorologi, vädertyper och hydrologi i Sverige. Studenten ska även utveckla sin kunskap om vädersituationer, väderfenomen, klimatförändringar och olika naturfenomen.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Bernes, C., Holmgren, P. 2009. Meteorologernas nya väderbok. Medströms Bokförlag.
- Hjort, I. 2002. Ekologi – för miljöns skull. Liber
- Grundsten C. & Palmgren G. 2001. Fjällboken. Prisma
- Naturskyddsföreningen. 2009. Guide i ett förändrat klimat – guidehandledning.
- SGU. 1998. Sveriges nationalatlas: Klimat, Sjöar och Vattendrag

8. Miljökunskap och naturskydd

Rekommenderade minst antal dagar: 3

Kunskapsmål

- kunna identifiera, analysera och förklara den miljöpåverkan som mänsklig aktivitet medför i olika miljöer i svensk natur, i syfte att verka för en hållbar utveckling

- ha kännedom om möjligheter och begränsningar samt rättsliga föreskrifter för turism i oskyddad och skyddad natur

Utbildningsinnehåll

Utbildningen ska innehålla moment om Sveriges miljövård och naturskydd. Studenten ska lära sig ingående om Allemansrätten. Andra områden som utbildningen ska behandla är ansvarsfrågor, lagar och bestämmelser kring turism och friluftsliv samt särskilda villkor i skyddade och reglerade områden.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Ahlström, I. 2008. Allt om Allemansrätten - ett svenskt kulturarv. Hilma
- Brunner, W. 12996. Solvagnen – visioner till din miljöundervisning. Liber
- Brügge, B., Glantz, M. & Sandell, K. 2002. Friluftslivets pedagogik. Liber
- De Jong, J. 1999. Grönare skog. Skogsstyrelsens Förlag
- Hjort, I. 2002. Ekologi – för miljöns skull. Liber
- Naturvårdsverket. diverse material
- Person, T. 1999. Miljökunskap. Studentlitteratur
- SGU. 1998. Sveriges nationalatlas: Miljön
- Östman, P. 2011. Geografi 1 & 2, Liber

9. Naturen för avkoppling, hälsa och upplevelser

Rekommenderade minst antal dagar: 2

Kunskapsmål

- kunna leda människor till avkopplande och rogivande upplevelser i naturen

Utbildningsinnehåll

Studenten ska utveckla sin kunskap om naturens påverkan på människans välbefinnande och hälsa för avkoppling, rekreation och rehabilitering. Förutom det ska utbildningen även innehålla moment om metoder till avkoppling och sinnesro i naturen samt om hur enkla naturupplevelser kan berika människors liv.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Andersson, R. & Rydberg, D. 2005. Naturen och hälsan. Skogsstyrelsens förlag.
- Bertilsson, C. & Larsson, P. red. 2006. Nyfiken grön – handbok för naturguider. Naturskyddsföreningen, Studieförbundet, Sveriges ornitologiska förening
- Bohman, U. 1998. Guide till tystnaden. Södra Årefjällen. Ikunn
- Brügge, B., Glantz, M. & Sandell, K. 2011. Friluftslivets pedagogik. Liber
- Conell, J. 1994. Journey to the heart of Nature. DAWN
- Olsson T. m fl.1998. Människans Natur. Det grönas betydelse för vårt välbefinnande. Byggnadsrådet

- Ottosson, Å. & Ottosson M. 2006. Naturkraft - om naturens lugnande, stärkande och läkande effekter. Wahlström & Widstrand
- Ottosson, J., Lundqvist, S. & Johnson, L. 2011 Naturupplevelse och hälsa. SLU

10. Kulturgeografi och kulturlandskapet

Rekommenderade minst antal dagar: 5

Kunskapsmål

- kunna identifiera och kommunicera kulturlämningar i det svenska landskapet
- kunna identifiera och kommunicera de grundläggande kulturhistoriska förloppen och processer som har format det svenska landskapet
- kunna identifiera och kommunicera hur landskapet används idag.

Utbildningsinnehåll

Utbildningen ska innehålla moment om Sveriges kulturhistoria och om de kulturlämningar och spår som återfinns i landskapet. Studenten ska under utbildningen utveckla sin kunskap om de mänskliga processer som har format och formar landskapet.

Möjlig litteratur som kunskapsgrund

- Brügge, B., Glantz, M. & Sandell, K. 2011. Friluftslivets pedagogik. Liber
- Ekeland, K. 1997. Fäbodskog och fäbodbruk. Jordbruksverket
- Hjort, I. 2002. Ekologi – för miljöns skull. Liber
- Kjellström, R. 2000. Samernas liv. Carlssons Bokförlag
- Naturskyddsföreningen. 2009. Guida i odlingslandskapet – Guidehandledning
- Olsson, A. med flera, 2003. Kulturmiljövård i skogen. Skogsstyrelsens förlag
- Rosander, G. 1977. Nordiskt Fäbodväsen. Nordiska museet
- SGU. 1998. Sveriges nationalatlas: Kulturlandskapet och bebyggelsen, Kulturminnen och Kulturmiljövård